

ΕΛΕΝΗ ΖΑΒΒΟΥ

## Ἀναθηματικοὶ θρόνοι γερόντων

### 1. Συλλογὴ Μυστρᾶ

Ἀριστερὸ τμήμα ἐρεισίνωτου θρόνου. Στὸ ἀνώτερο μέρος σώζει ἴχνη ἀετωματικῆς ἀπόληξης, ἐνῶ στὸ κατώτερο παρουσιάζει ἐλαφριά κύρτωση πρὸς τὸ σημεῖο ἔναρξης τοῦ καθίσματος (εἰκ. 1). Ὁ τόπος τῆς προέλευσης τοῦ μνημείου εἶναι ἄγνωστος.<sup>1</sup>

Ύψ. (σωζ.) 0,34μ., πλ. (σωζ.) 0,29μ., πάχος στὸ ἀνώτερο σημεῖο 0,079μ., πάχος στὸ κατώτερο σημεῖο 0,11μ.

Ύψ. γρ. 0,015 (Ε) - 0,017μ. (Ι).

Περὶ τὰ μέσα τοῦ 3ου αἰ. π.Χ.

Χαλκιδεὺς [γερον]-  
τεύων τᾶι Ἄσ[αναίαι]  
ἀνέσηκε.

### Παρατηρήσεις

Στ. 2: Ἀπὸ τὸ Σ, ποὺ εἶχε ὅλες τὶς κεραῖες λοξές, διακρίνεται ἡ ἔνωση τῶν δύο ἀνωτέρων κεραϊῶν, ἡ τρίτη ἀπὸ πάνω λοξὴ κεραία καθὼς καὶ μικρὸ τμήμα τῆς κατώτερης λοξῆς κεραίας.

### Σχολιασμός

Χαλκιδεὺς· τὸ ὄνομα Χαλκιδεὺς ἢ Χαλκιδεὺς ὕστερα ἀπὸ ἀφομοίωση τοῦ δασέος,<sup>2</sup> εἶναι γνωστὸ ἄλλη μία φορὰ στὴ Λακωνία· ἀπὸ τὸν Θουκυδίδη μαρτυρεῖται ὁ Λακεδαιμόνιος ναύαρχος Χαλκιδεὺς, ποὺ ἀπεστάλη τὴν ἀνοιξη τοῦ ἔτους 412 π.Χ. στὴν Ἰωνία μὲ σκοπὸ νὰ ὑποκινήσει σὲ ἀποστασία τὶς ἐλληνικὲς πόλεις τῆς περιοχῆς, καὶ φονεύθηκε ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους στὸν Πάνορμο νότια τῆς Μιλήτου.<sup>3</sup>

Ἄσ[αναίαι] | ἀνέσηκε· γιὰ τὴ χρήση τοῦ Σ ἀντὶ τοῦ Θ στὴ λακωνικὴ διάλεκτο βλ. C. D. Buck, *The Greek Dialects*, Chicago 1955, §64.

---

1. Εὐχαριστῶ τὴν ἐπίτιμη διευθύντρια τῆς 5ης Ἐφορείας Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων, κα Αἰμιλία Μπακούρου, ἡ ὁποία μοῦ ὑπέδειξε τὴν ἐπιγραφή κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ὑπηρεσίας της στὴ Σπάρτη καὶ μοῦ ἐπέτρεψε τὴ μελέτη καὶ τὴ φωτογράφησή της. Εὐχαριστῶ ἐπίσης τὸν φίλο R. Catling καὶ τοὺς καθηγητὲς P. Cartledge καὶ G. Shipley, ποὺ εἶχαν τὴν καλωσύνη νὰ διαβάσουν τὸ παρὸν κείμενο καὶ νὰ κάνουν σημαντικὲς παρατηρήσεις.

2. Γιὰ ἀνάλογες περιπτώσεις βλ. C. D. Buck, *The Greek Dialects*, Chicago 1955, §65· L. Threatte, *The Grammar of Attic Inscriptions. Vol. I, Phonology*, Berlin-New York 1980, 456.

3. Θουκ. 8,6.8, 11-18,24. Βλ. ἐπίσης P. Poralla, *A prosopography of Lacedaemonians from the earliest times to the death of Alexander the Great (X-323 B.C.). Second edition with an introduction, addenda and corrigenda by Al. S. Bradford*, Chicago 1985, 127, ἀριθ. 743.

## 2. Μουσείο Σπάρτης, ἀριθ. 14500

Ἄνω δεξιὸ τμήμα ὀρθογώνιας πλάκας ἀπὸ γκρίζο μάρμαρο. Στὸ ἀνώτερο μέρος σώζει τμήμα ἀετωματικῆς ἀπόληξης (εἰκ. 2). Βρέθηκε κατὰ τὴν ἀνασκαφὴ τοῦ οἰκοπέδου Βαστῆ-Νικολέττου.<sup>4</sup>

Ὑψ. (σῶζ.) 0,21μ., πλ. (σῶζ.) 0,265μ., πάχ. 0,07μ. Τὸ συνολικὸ πλάτος τοῦ μνημείου πὸν διασώζει τὸ ἀέτωμα ἐκτιμᾶται σὲ 0,405μ.

Ὑψ. γρ. 0,015 (Ε) - 0,019μ. (Η).

Πρῶτο ἡμισυ τοῦ 3ου αἰ. π.Χ.

[- 6-7 -]Λεάναξ (vel [Κ]λεάναξ) μὲ  
[γεροντεύ]ων ἀνέσηκε.

### Παρατηρήσεις

Στ. 2: Σώζεται τὸ δεξιὸ καμπύλο τμήμα καὶ ἡ δεξιὰ ὀριζόντια κεραία τοῦ Ω.

### Σχολιασμός

Στὸ μνημεῖο σώζεται ἀνάθεση σὲ δακτυλικὸ ἐξάμετρο.<sup>5</sup>

Στ. 1· στὴν ἀρχὴ τοῦ στίχου μπορεῖ νὰ συμπληρωθεῖ τὸ ὄνομα τῆς θεότητος.<sup>6</sup> Λόγω τοῦ μέτρου καὶ τοῦ ὑπολογιζόμενου ἀριθμοῦ τῶν ἐλλειπόντων γραμμάτων, ὁ ὁποῖος προκύπτει ἀπὸ τὸ ἐκτιμώμενο συνολικὸ πλάτος τοῦ μνημείου (0,405μ.), πιθανή, ἀλλὰ ὄχι μοναδική, εἶναι ἡ συμπλήρωση [Φορθείαι] ἢ [Φορθαίαι] ἢ [Φωρθείαι].

Λεάναξ vel [Κ]λεάναξ· τὸ ὄνομα τοῦ ἀναθέτη θὰ μπορούσε νὰ συμπληρωθεῖ Λεάναξ ἢ [Κ]λεάναξ. Καὶ τὰ δύο ὀνόματα εἶναι ἐξ ὅσων γνωρίζω μέχρι σήμερα ἄγνωστα στὴ λακωνικὴ προσωπογραφία. Τὸ ὄνομα Λεάναξ μαρτυρεῖται στὴ Σάμο, τὴ Θάσο καὶ τὴν Ὀλβία κατὰ τὸν 6ο καὶ 5ο-4ο αἰ. π.Χ.,<sup>7</sup> ἐνῶ τὸ ὄνομα [Κ]λεάναξ, σύνθετο ἀπὸ τὶς λέξεις κλέος< κλεΦος καὶ ἄναξ, μαρτυρεῖται στὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου καὶ σὲ περιοχὲς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπὸ τὸν 4ο αἰ. π.Χ. ἀλλὰ κυρίως κατὰ τὰ ἐλληνιστικὰ καὶ ρωμαϊκὰ χρόνια.<sup>8</sup> Πιθανὲς ἀπὸ μετρικῆς πλευρᾶς εἶναι καὶ οἱ δύο συμπληρώσεις, ἂν ὅμως ἡ συμπλήρωση [Φορθείαι] εἶναι σωστή, τότε θεωρῶ πιθανότερο λόγω τοῦ διαθέσιμου χώρου ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ ἀναθέτη εἶναι Λεάναξ.

μέ· ἡ αἰτιατικὴ τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας δηλώνει τὸ ἴδιο τὸ ἀνάθημα. Ἀντίστοιχη περίπτωση συναντᾶται στὴ Λακωνία στὸ ἐνεπίγραφο μνημεῖο ἀπὸ τὶς Ἀμύκλες Μ. Σ. ἀριθ. 938 = SEG 1, 87, γιὰ τὸ σχολιασμὸ τοῦ ὁποῖου βλέπε παρακάτω.

4. Γιὰ τὰ εὐρήματα τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ οἰκοπέδου βλ. Ελένη Ζαββού, Οδὸς Θεοδωρακοπούλου (Ο.Τ. Γ 392, οἰκόπεδο Νικ. Βαστῆ), *ΑΔ* 49 (1994), Β1 Χρονικά, 174.

5. Τὴν παρατήρηση ὀφείλω στὸν δάσκαλό μου Ἄγγελο Ματθαίου, τὸν ὁποῖο εὐχαριστῶ θερμὰ καὶ ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτό.

6. Γιὰ ἀνάλογες περιπτώσεις, στὶς ὁποῖες προτάσσεται τὸ ὄνομα τῆς θεότητος, πρβλ. ἐνδεικτικὰ *IG* I<sup>3</sup> 850: [Πα]ρθένοι Ἐκφάντο με πατέρ ἀνέθε|κε...· *IG* I<sup>3</sup> 1008: [Ἡερ]ακλεῖ με Γύρε[ς] | [ἀν]έθεκεν...· *SEG* 11, 663: Ἀθαναῖαι ἀνέθεκ' Ἐνπεδοκλέες ἀνέθεκε· *SEG* 11, 653: Ἀθανα[ῖαι] | ἀνέθε[κεν] | Ἐτεοί[τας?]. *IG* VI 1, 1116: [Α]θναῖα[ῖ] | [Ζῶσ]τερῖαι | [Καλ]λιτελίδα[ς] | [ἀ]νέθεκε.

7. Βλ. *LGPN* I, s.v. (Σάμος καὶ Θάσος) καὶ *SEG* 48, 1012 (Ὀλβία, περὶ τὸ 500 π.Χ.).

8. Βλ. *LGPN* I s.v. (Δῆλος, Ρόδος καὶ Κῶς κατὰ τὸ 2ο αἰ. π.Χ.) καὶ *LGPN* V.A s.v. (Κύμη Αἰολίδος καὶ Ἐφεσος κατὰ τὰ ἐλληνιστικὰ καὶ ρωμαϊκὰ χρόνια, Κολοφῶν κατὰ τὸν 4ο αἰ. π.Χ. καὶ Μαγνησία τῆς Ἰωνίας κατὰ τὸν 3ο καὶ τὸν 1ο αἰ. π.Χ.).

[- - -]ων· ή κατάληξη μπορεί να συμπληρωθεί [γεροντεύ]ων κατ' αντίστοιχίαν με τις επιγραφές *IG V1*, 221 (Μ. Σ. ἀριθ. 404): [- -]άνης γεροντεύων | [ἀνέσ]ηκε τῶι Δελφιδίωι· *IG V1*, 1317.1-2: Νικοσθενίδας τᾶι Πασιφᾶι | γεροντεύων ἀνέσηκε...· *SEG 11*, 654 (Μ. Σ. ἀριθ. 2775): Αἰνητῖδας ἀνέσηκε | γεροντεύων τᾶι Ἀ|σαναίαι· *SEG 24*, 281 (Μ. Σ. ἀριθ. 10994): Βαναξεύς γεροντεύων | τᾶι Ἀλεξάνδρῃ ἀνέσηκε, καθὼς καὶ τὴν δημοσιευόμενὴν στὸ παρὸν ἄρθρο ἐπιγραφή τῆς Συλλογῆς Μυστρᾶ.

### 3. Μουσεῖο Σπάρτης ἀριθ. 938 (*SEG 1*, 87)

Τὸ ἐνεπίγραφο μνημεῖο ἀναφέρεται ὡς “τεμάχιον στήλης μέτ' αἰτώματος”.<sup>9</sup> Εἶναι ἐλλιπὲς κάτω καὶ ἀριστερά (εἰκ. 3). Βρέθηκε κατὰ τὴν ἀνασκαφὴ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀμυκλαίου Ἀπόλλωνος τὸ ἔτος 1907.

Ὶψ. (σωζ.) 0,238μ., πλ. (σωζ.) 0,28μ., πλ. (σωζ.) ἐνεπίγραφος ἐπιφάνεια: 0,18μ., πᾶχ. 0,07μ.

Ὶψ. γρ.: 0,013 (N) - 0,018μ. (I).

Δεύτερο ἥμισυ τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

[- - - - -]ς τῶι Ἀπέλ-  
[λωνι γεροντεύω]ν μ' ἀνέ-  
[σηκε - - - - -] νίκας.

#### Παρατηρήσεις

Στ. 3: Ἀπὸ τὸ ὑπόστικτο Ν σώζεται τὸ ἀνώτατο τμήμα τῆς δεξιᾶς κάθετης κεραίας.

#### Σχολιασμός

Τὸ μνημεῖο δημοσιεύθηκε γιὰ πρώτη φορά ἀπὸ τὸν Ἄνδρᾶ Σκιᾶ,<sup>10</sup> ὁ ὁποῖος πρότεινε τὶς ἐλάχιστες καὶ πλέον ἀσφαλεῖς συμπληρώσεις τῆς ἐπιγραφῆς: ΣΤΩΙΑΠΕΛ|ΝΜΑΝΕ|ΙΚΑΣ καὶ μετέγραψε -ς τῶι Ἀπέλ[λωνι]. -ν μ' ἀνέ[θηκε].

Ἀντίθετα, ὁ Croenert πρότεινε στὸ *SEG 1*, 87 τὴν συμπλήρωση [Ἄγι]ς τῶι Ἀπέλ[λωνι | χερῶ]ν μ' ἀνέ[θηκε ἀπὸ νίκας] χωρὶς προηγούμενη αὐτοψία τοῦ μνημείου καὶ ἀλλάζοντας τὴν τομὴ τῶν στίχων λόγω τῆς μεταγραφῆς καὶ τῶν συμπληρώσεων τοῦ Σκιᾶ. Ὁ Croenert δὲν ἔλαβε ἐπίσης ὑπ' ὄψιν τοῦ τῆ σωζόμενῃ μορφῇ καὶ τὶς ἐκτιμώμενες διαστάσεις τοῦ μνημείου, τοῦ ὁποῖου τὸ πλάτος μπορεῖ νὰ ὑπολογισθεῖ στὰ 0,42μ. διότι διασώζει τὸ κέντρο τοῦ αἰτώματος. Τὸ πλάτος αὐτὸ ὑποδεικνύει ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα ἡ συμπλήρωση μεγαλύτερου ἀριθμοῦ γραμμάτων.

Ἡ ἐπιγραφή σχολιάσθηκε ἐπίσης ἀπὸ τὸν Ν. Kennell,<sup>11</sup> ὁ ὁποῖος δὲν ἀποδέχθηκε τὸ σύνολο τῶν συμπληρώσεων τοῦ Croenert, ἀλλὰ παρουσίασε τὴν ἐπιγραφή μὲ λανθασμένη ἐπίσης τομὴ τῶν στίχων καὶ χωρὶς νὰ λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τοῦ πραγματικὸ πλάτος τοῦ μνημείου: [- -]ς τῶι Ἀπέλλ[λωνι] | [- -]ν μ' ἀνέ[θηκε] | [ἀπό] νικᾶς (sic).

9. Ἀ. Σκιᾶς, Ἀνακοινώσεις. Β: Ἀμυκλῶν ἐπιγραφαί, *AE* 1919, 34, ἀρ. 8 (*SEG 1*, 87).

10. Ἀ. Σκιᾶς, ὁ.π., 34, ἀρ. 8 (*SEG 1*, 87).

11. Ν. Kennell, *The Gymnasium of Virtue*, Chapel Hill-London 1995, σ. 65 καὶ σ. 192 σημ. 100 (*SEG 46*, 379). Πρβλ. τὴν στήλη - ἀνάθημα νίκης (ὄχι ὅμως γεροντεύοντος) *IG V1*, 255: Φωρθείαι τάδ' Ἀρ[ή]ξιππος | νικῶν ἀνέσηκε...

Ἵστερα ἀπὸ ἐπανεξέταση τῆς ἐπιγραφῆς προτείνω τὶς ἀκόλουθες συμπληρώσεις (εἰκ. 4):

Στ. 1: -ς· τὸ σωζόμενον γράμμα ἀποτελεῖ τὸ τελικὸ σύμφωνο τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀναθέτη.

Στ. 2: σύμφωνα μὲ τὶς ὑπολογιζόμενες διαστάσεις τοῦ μνημείου ἢ κατάληξη -ν μπορεῖ νὰ συμπληρωθεῖ [γεροντεύω]ν κατ' ἀντιστοιχίαν μὲ τὶς ἐπιγραφὰς IG VI, 221, IG VI, 1317, SEG 11, 654 καὶ SEG 24, 281.<sup>12</sup>

Στ. 2-3: μ' ἀνέ|[σηκε]· ἡ αἰτιατικὴ τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας δηλώνει τὸ ἀνάθημα.

Στ. 3: [μνᾶμα τᾶς] νίκας· προτείνω τὴν συμπλήρωση τῆς λέξης μνᾶμα κατ' ἀναλογίαν μὲ τὴν ἐπιγραφὴ SEG 46, 400: μνᾶμα γεροντείας. Λόγω τῆς σωζόμενης λέξης νίκας ὁ Kennell θεώρησε ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποτελεῖ ἀνάθημα νίκης στοὺς ἀγῶνες τῶν Ὑακινθίων.<sup>13</sup> Πέραν ὅμως τῆς ἐρμηνείας αὐτῆς θὰ ἦταν δυνατὸν ἡ ἐπιγραφὴ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν προηγούμενη συμπλήρωση νὰ θεωρηθεῖ ἀνάθημα νίκης σὲ ἀνάμνηση τῆς ἀνάδειξης στὴν γεροντεία, ἢ ὅποια ἦταν ἄθλος ἀρετῆς κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη καὶ τὸ Δημοσθένη. Ὁ τρόπος ἀνάδειξης στὴν γεροντεία, ἂν καὶ θεωρεῖται *παιδαριώδης* ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη, ἀναφέρεται ὡς *ἀγῶν* ἀπὸ τὸν Ξενοφῶντα καὶ τὸν Πλούταρχο:

Ξεν. *Λακ. Πολ.* 10: ὁ δὲ περὶ τῆς γεροντίας ἀγῶν ψυχῶν ἀγαθῶν κρίσιν παρέχει. ὅσῳ οὖν κρείττων ψυχὴ σώματος, τοσοῦτῳ καὶ οἱ ἀγῶνες οἱ τῶν ψυχῶν ἢ οἱ τῶν σωμάτων ἀξιοσπουδαστότεροι.

Ἄριστ. *Πολ.* 2.1270b: ...οἱ μὲν οὖν βασιλεῖς διὰ τὴν αὐτῶν τιμὴν οὕτως ἔχουσιν, οἱ δὲ καλοὶ κάγαθοὶ διὰ τὴν γερουσίαν (ἄθλον γὰρ ἢ ἀρχὴ αὕτη τῆς ἀρετῆς ἐστίν)...

Ἄριστ. *Πολ.* 2.1271a: ...ἔτι δὲ καὶ τὴν αἴρεσιν ἦν ποιοῦνται τῶν γερόντων κατὰ τὴν κρίσιν ἐστὶ παιδαριώδης, καὶ τὸ αὐτὸν αἰτεῖσθαι τὸν ἀξιωθησόμενον τῆς ἀρχῆς οὐκ ὀρθῶς ἔχει· δεῖ γὰρ καὶ βουλόμενον καὶ μὴ βουλόμενον ἄρχειν τὸν ἄξιον τῆς ἀρχῆς.

Δημοσθ. *Πρὸς Λεπτίνην* 20.107: ἐπειδὴν τὶς εἰς τὴν καλουμένην γερουσίαν ἐγκριθῆ παρασχῶν αὐτὸν οἷον χρή, δεσπότης ἐστὶ τῶν πολλῶν. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἐστὶ τῆς ἀρετῆς ἄθλον τῆς πολιτείας κυρίῳ γενέσθαι μετὰ τῶν ὁμοίων...

Πλουτ. *Λυκ.* 26.1: τοὺς δὲ γέροντας αὐτὸς μὲν, ὡς εἴρηται, κατέστησε τὸ πρῶτον ἐκ τῶν μετασχόντων τοῦ βουλευμάτος· ὕστερον δὲ ἀντὶ τοῦ τελευτῶντος ἔταξε καθιστάναι τὸν ἄριστον ἀρετῆς κριθέντα τῶν ὑπὲρ ἑξήκοντα ἔτη γεγονότων, καὶ μέγιστος ἐδόκει τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγῶνων οὗτος εἶναι καὶ περιμαχητότατος. οὐ γὰρ ἐν ταχέσι τάχιστον, οὐδ' ἐν ἰσχυροῖς ἰσχυρότατον, ἀλλ' ἐν ἀγαθοῖς καὶ σώφροσιν ἄριστον καὶ σωφρονέστατον ἔδει κριθέντα νικητήριον ἔχειν τῆς ἀρετῆς διὰ βίου τὸ σύμπαν, ὡς εἰπεῖν, κράτος ἐν τῇ πολιτείᾳ, κύριον ὄντα καὶ θανάτου καὶ ἀτιμίας καὶ ὅλως τῶν μεγίστων. ἐγένετο δὲ ἡ κρίσις τόνδε τὸν τρόπον.

### Τὸ εἶδος καὶ ἡ χρονολόγησις τῶν μνημείων

Ἀπὸ τὰ παρουσιαζόμενα μνημεῖα, ἐκεῖνο τῆς Συλλογῆς τοῦ Μυστρᾶ (ἀριθ. 1) εἶναι ἐρεϊσίνωτο μὲ ἀετωματικὴ ἀπόληξη μαρμάρινου θρόνου, ὅπως δείχνει ἡ κύρτωση καὶ ἡ αὐξηση τοῦ πάχους στὸ κατώτερο μέρος. Τὰ ἄλλα δύο μνημεῖα (ἀριθ. 2: Μ.Σ. ἀριθ. 14500 καὶ

12. Βλ. παραπάνω τὸ σχολιασμὸ τῆς ἐπιγραφῆς ἀριθ. 2 (Μουσεῖο Σπάρτης ἀριθ. 14500).

13. N. Kennell, ὁ.π., 65.



ἀριθ. 3: Μ.Σ. ἀριθ. 938) ἔχουν ἐμφανεῖς ὁμοιότητες ὡς πρὸς τὴ μορφὴ τους, οἱ διαστάσεις τους εἶναι παραπλήσιες καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως θὰ μπορούσαν νὰ θεωρηθοῦν στήλες μὲ ἀετωματικὴ ἀπόληξη. Στὴν περίπτωση αὐτὴ ἡ χρῆση τῆς αἰτιατικῆς μὲ τοῦ α' προσώπου τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας, ὑποδηλώνει ὅτι οἱ στήλες αὐτὲς θὰ εἶχαν ἰδρυθεῖ μπροστὰ ἀπὸ τὰ ἀντίστοιχα ἀναθήματα (π.χ. γλυπτὰ). Ἀνάλογη μορφὴ, ποὺ θυμίζει στήλη μὲ ἀετωματικὴ ἀπόληξη, ἔχει καὶ τὸ ἀναθηματικὸ μνημεῖο τοῦ γεροντεύοντος Αἰνησίδα *SEG* 11, 654 (εἰκ. 5) ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνάθημα τοῦ γεροντεύοντος στὸν Ἀπόλλωνα Δελφίδιο *IG* VI, 221 (εἰκ. 6). Στήλη μὲ ἀετωματικὴ ἀπόληξη ἔχει θεωρηθεῖ μέχρι σήμερα καὶ τὸ ἀνάθημα τοῦ Νικοσθενίδα στὴν Πασιφάη *IG* VI, 1317. Ἀντίθετα, τὸ ἀνάθημα τοῦ γεροντεύοντος Βαναξέως πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρα *SEG* 24, 281 (εἰκ. 7) εἶναι θρόνος μὲ ἐρεισίνωτο μὲ ἀετωματικὴ ἀπόληξη καὶ κάθισμα μὲ συμπαγὲς τὸ κατώτερο μέρος. Θρόνος μὲ ἐλαφρὰ κοῖλο ἐρεισίνωτο εἶναι ἐπίσης καὶ τὸ ἀνάθημα τοῦ γεροντεύοντος Ἰπανσίδα στὴν Ἀλέα Ἀθηνῶν (Μ.Σ. ἀριθ. 7730).<sup>14</sup>

Κατὰ τὴ διάρκειά ἐξέτασης τοῦ ἀναθήματος τοῦ Νικοσθενίδα (*IG* VI, 1317) στὴν ἔκθεση τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Μεσσηνίας,<sup>15</sup> διαπίστωσα ὅτι καὶ τὸ ἀνάθημα τοῦ Νικοσθενίδα δὲν εἶναι στήλη ἀλλὰ ἐπίσης ἐρεισίνωτο θρόνου, ὅπως δείχνει ἡ ἐλαφρὰ κύρτωση πρὸς τὴν πλευρὰ τοῦ θεατῆ, ποὺ παρουσιάζει στὸ κατώτερο τμήμα του καὶ ἡ ὁποία ὑποδηλώνει τὸ σημεῖο ἑναρξῆς τῆς ἐπιφάνειας τοῦ καθίσματος.<sup>16</sup> Ὑστερα ἀπὸ τὴ διαπίστωση αὐτή, ἐπανεξέτασα τὰ ὑπόλοιπα ἀποσπασματικὰ σωζόμενα ἀναθήματα τῶν γερόντων στὸ Μουσεῖο τῆς Σπάρτης. Ἄν καὶ κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν σώζει στοιχεῖα, ποὺ νὰ ὀδηγοῦν στὴν ἀπ' εὐθείας ταύτισή του μὲ θρόνο, ἐν τούτοις λόγω τῆς ὁμοιότητάς τοῦ τύπου τους καθὼς καὶ τῶν παραπλήσιων διαστάσεών τους<sup>17</sup> θεωρῶ βέβαιο ὅτι ὅλα εἶναι ἐρεισίνωτα θρόνων μὲ ἀετωματικὴ ἀπόληξη.<sup>18</sup> Μπορεῖ ἔτσι νὰ ὑποστηριχθεῖ ὅτι ὅλα τὰ μέχρι σήμερα γνωστὰ

14. Γιὰ τὴν ἐπιγραφή βλ. Ἑλένη Κουρίνου-Πίκουλα, Μνῆμα γεροντείας, *HOPOS* 10-12 (1992-1998) 259-276 (*SEG* 46, 400· *BE* 1999, 241)· τῆς ἰδίας, *Σπάρτη. Συμβολὴ στὴ μνημειακὴ τοπογραφία τῆς*, Ἀθήνα 2000, 157-163 (*SEG* 50, 394)· Α. C. Cassio, Un epigramma votivo Spartano per Atena Alea, *RFIC* 128 (2000) 129-134 (*BE* 2000, 335)· Α. Chaniotis, *EBGR* 2003, ἀριθ. 25 [*Kernos* 19 (2006) 355-356]. *BE* 2003, 328 (ὅπου ὁ Dubois ἀπορρίπτει τὴν ἑρμηνεία τοῦ Cassio)· *SEG* 53.1, 375· N. Lanérés, La dédicace du "Trône" d' Aléa *SEG* 46,400, nouvelle lecture, *REG* 125 (2012) 715-725.

15. Τὸ ἀνάθημα τοῦ Νικοσθενίδα ἐξέτασα ὕστερα ἀπὸ πρόσκληση τῆς φίλης καὶ συναδέλφου κας Ἀνδρονίκης Μακρῆ μαζί μὲ τὸ Γραμματέα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιγραφικῆς Ἐταιρείας καὶ δάσκαλό μου στὴν ἐπιγραφικὴ κ. Ἄγγελο Ματθαίου καθὼς καὶ τὴ φίλη συνεκδότρια κα Γεωργία Μαλούχου, τὸ Σάββατο 21-7-2012. Ἡ κα Μακρῆ ἔχει ἐπὶ μακρὸν ἀσχοληθεῖ μὲ τὸ ἀνάθημα τοῦ Νικοσθενίδα στὸ πλαίσιο τῆς σύνταξης τοῦ ἐπιστημονικοῦ καταλόγου τῶν ἐπιγραφῶν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Μεσσηνίας στὴν Καλαμάτα σὲ συνεργασία μὲ τὴν κα Μαρία Διακουμάκου. Ἐχει ἐπίσης ἀσχοληθεῖ μὲ τὴν θέση τοῦ ἱεροῦ τῆς Πασιφάης στὶς Θαλάμες, γιὰ τὴν ὁποία βλ. καὶ τὴ σχετικὴ ἀνακοίνωσή της μὲ θέμα "The sanctuary of Ino-Pasiphae in Thalamai (Messinian Mani)" στὶς ἐργασίες τοῦ 3ου *CSPS International Conference, "Sacred Landscapes in the Peloponnese from Prehistory to Post-Byzantine times, Sparta, 30 March - 1 April 2012"*.

16. Ὑστερα ἀπὸ τὴ διαπίστωση αὐτὴ τὸ κείμενο καὶ ἡ ἑρμηνεία τῆς ἐπιγραφῆς χρῆζουν ἐπανεξέτασης.

17. Μ.Σ. ἀριθ. 7730 (*SEG* 46, 400): πλάτος 0,52μ. Μ.Σ. ἀριθ. 404 (*IG* VI, 221): πλάτος (σωζ.) 0,33μ. Μ.Σ. ἀριθ. 2775 (*SEG* 11, 654): πλάτος 0,495μ. Μ.Σ. ἀριθ. 145 (*IG* VI, 458): πλάτος 0,457μ. Μ.Σ. ἀριθ. 10994 (*SEG* 24, 281): πλάτος 0,43μ. Μ.Σ. ἀριθ. 4007: πλάτος καθίσματος 0,445μ. Ἀρχ. Μουσ. Μεσσηνίας, ἀριθ. 6447 (*IG* VI, 1317): πλάτος 0,435μ.

18. Ἀντίθετη εἶναι ἡ ἄποψη τῆς Κουρίνου, ἡ ὁποία δὲν θεωρεῖ θρόνους τὰ ἀναθήματα τοῦ γεροντεύοντος στὸν Δελφίδιο Ἀπόλλωνα (*IG* VI, 221), τοῦ Νικοσθενίδα στὸ ἱερὸ τῆς Πασιφάης στὶς Θαλάμες (*IG* VI, 1317) καὶ τοῦ Αἰνηΐδα στὴν Ἀθηνῶν (*SEG* 11, 654), βλ. Κουρίνου-Πίκουλα, Μνῆμα γεροντείας, ὁ.π., 265, καὶ τῆς ἰδίας, *Σπάρτη*, 162.

ἀναθήματα τῶν Λακεδαιμονίων γερόντων ἦταν θρόνοι μὲ ἐρεισίωτα μὲ ἀετωματικὴ ἀπόληξη καὶ πιθανῶς ὡς πρὸς τὸ κατώτερο μέρος ἀνῆκαν στὸν τύπο τῶν θρόνων μὲ τὶς συμπαγεῖς πλευρὲς σύμφωνα μὲ τὴν κατηγοριοποίηση τῆς Richter,<sup>19</sup> ὅπως εἶναι καὶ ὁ θρόνος τοῦ γεροντεύοντος Βαναξέως. Ὁ μικρὸς βέβαια μέχρι σήμερα ἀριθμὸς τῶν σχετικῶν ἀναθημάτων μπορεῖ νὰ ὀφείλεται σὲ τυχαίους παράγοντες λ.χ. τὸ μικρὸ ἀριθμὸ ἀνασκαφῶν σὲ χώρους ἱερῶν, τὴν ἐπαναχρησιμοποίηση τῶν λίθων ὡς οἰκοδομικὸ ὑλικὸ κλπ.

Ἀπὸ τὶς ἐπιγραφὲς προκύπτει ὅτι ἡ ἀνάθεση τῶν θρόνων ἀπὸ τοὺς γεροντεύοντες ἔχει γίνεи σὲ διαφορετικὰ ἱερά (Ἀθηνᾶς, Ἀλέας, Ἀπόλλωνος), ὅπου πιθανῶς τελοῦνταν ἀγῶνες ἢ ἄλλα δρώμενα.<sup>20</sup> Ἡ ἐπιλογή τῶν συγκεκριμένων ἱερῶν μπορεῖ νὰ σχετίζεται μὲ τοὺς οικογενειακοὺς δεσμοὺς κάθε γέροντος μὲ κάποιο ἱερό, ἢ μὲ τὴν κόμη ἀπὸ τὴν ὁποία καταγόταν (λ.χ. Πιτάνη, Λίμνες, Ἀμύκλες) ἢ ἀκόμα τὴν περιοχὴ, στὴν ὁποία βρισκόταν ἢ κτηματικὴ του περιουσία, δηλαδὴ ὁ σπαρτιατικὸς κλῆρος (π.χ. Θαλάμαι).

Οἱ ἀναθηματικοὶ αὐτοὶ θρόνοι μποροῦσαν νὰ εἶναι χρηστικοί, ὅπως δείχνει τὸ φυσικὸ μέγεθός τους, ἀλλὰ καὶ ὅπως δηλώνει ἡ ἐπιγραφή τοῦ θρόνου τοῦ Ἴππανσίδα (*SEG* 46, 400, στ. 3-4: Εἰώστ' ἀπὸ τούτω | σᾶσθαι). Δὲν ἦταν ὁμως περίοπτοι, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν ἀδρὴ ἐπεξεργασία τῆς ὀπίσθιας πλευρᾶς τους. Σημειώνεται ὅτι ἀδρὰ ἐπεξεργασμένοι εἶναι στὴν ὀπίσθια πλευρὰ του καὶ ὁ ἀκέραιος θρόνος τοῦ Βαναξέως (Μ.Σ. 10994 = *SEG* 24, 281) ἀλλὰ καὶ ὁ ἐπίσης ἀκέραιος θρόνος τοῦ Μουσείου Σπάρτης, ποὺ ἀποδίδεται στὸν Κλεομένη τὸ Γ' (ἀριθ. 145 = *IG* VI, 458).<sup>21</sup> Ἀδρὰ ἐπεξεργασμένη εἶναι ἐπίσης ἡ ὀπίσθια πλευρὰ τοῦ ἑλλιποῦς ὡς πρὸς τὸ ἐρεισίωτο θρόνου μὲ τὴν ἀνάγλυφη παράσταση ἱππέων καὶ νικῶν τῶν ὕστερων κλασικῶν/ἑλληνιστικῶν χρόνων, ποὺ βρέθηκε κατὰ τὶς ἀνασκαφὲς τῆς ἀκρόπολης τῆς Σπάρτης καὶ ἐκτίθεται σήμερα στὸ Μουσεῖο Σπάρτης (Μ.Σ. ἀριθ. 4007).<sup>22</sup>

Δεδομένου ὅτι τὸ ἀξίωμα τοῦ γέροντος ἦταν ἰσόβιο, εἶναι πολὺ πιθανὸ ὅτι ἡ ἀνάθεση τῶν θρόνων γινόταν σὲ κάποιες περιπτώσεις σὲ ἀνάμνηση τῆς ἀνάδειξης στὴ γερωντεία, τῆς νίκης δηλαδὴ στὸν ἀγῶνα τῆς ἀρετῆς. Ὁ θρόνος εἶναι σύμβολο κυριαρχίας, δύναμης καὶ ἐξουσίας<sup>23</sup> καὶ ὑποδηλώνει στὶς δημόσιες ἐκδηλώσεις τὸ κύρος τοῦ καθημένου. Στὴ Σπάρτη δινόταν ἐπίσης ἰδιαίτερη προτεραιότητα στὸ κάθισμα τῶν γηραιότερων, ὅπως μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸν Ἡρόδοτο (B.80) καὶ δείχνει τὸ ἀνάθημα τοῦ Ἴππανσίδα (*SEG* 46, 400.4-5): τῶς δὲ νέως τοῖς περιγυ|τέροις ἠυποχάδδην. Σὲ ἄλλες περιπτώσεις ὁ κενὸς θρόνος συμβολίζει τὴν

19. Gisela M. A. Richter, *Furniture of the Greeks, Etruscans and Romans*, Basle-London 1966, 28-33.

20. Κουρίνου-Πίκουλα, Μνᾶμα γερωντείας, ὁ.π., 265, καὶ τῆς ἰδίας, *Σπάρτη*, 162.

21. Δὲν εἶχα τὸν χρόνον νὰ ἐξετάσω τὴν ὀπίσθια πλευρὰ τοῦ θρόνου τοῦ Ἴππανσίδα (Μ. Σ. ἀριθ. 7730 = *SEG* 46, 400).

22. Ὁ θρόνος ἀνήκει στὸν τύπο μὲ τὶς συμπαγεῖς πλευρὲς, γιὰ τὸν ὁποῖο βλ. Richter, ὁ.π. (σημ. 19), 28-33. Πέντε μαρμάρيني θρόνοι ἑλλιπεῖς ὡς πρὸς τὸ ἐρεισίωτο καὶ μὲ κάθισμα πλάτους 0,41μ. ἔχουν ἐπίσης προέλθει ἀπὸ τὸ ἱερὸ τῆς Δήμητρος Ἐλευσινίας στὰ Καλύβια τῆς Σοχᾶς. Ἀπὸ αὐτοὺς μόνον ἓνας ἔχει τὴν ὀπίσθια πλευρὰ ἐπεξεργασμένη. Βλ. J. M. Cook, *Laconia. Kalyvia Sokhas*, *BSA* 45 (1950) 268-69 καὶ εικ. 3, 4. Τὰ μνημεῖα δὲν μπόρεσα νὰ ἐντοπίσω ἐκ νέου, ἐνῶ ἡ χρονολόγησή τους δὲν ἀναφέρεται.

23. Βλ. Richter, ὁ.π. (σημ. 19), 28-33. Μὲ θρόνον τιμοῦν ἐπίσης οἱ Ἡλεῖοι τὸν Λακεδαιμόνιο πρόξενό τους Γόργο στὸ ἱερὸ τοῦ Διὸς στὴν Ὀλυμπία περὶ τὰ τέλη τοῦ 6ου αἰ. π.Χ., βλ. *SEG* 11, 1180a (add.). Τὴν ὑπόδειξη τοῦ θρόνου ὀφείλω στὸν καθηγητὴ P. Cartledge, τὸν ὁποῖο εὐχαριστῶ θερμᾶ.

άναμενόμενη θεία ἐπιφάνεια.<sup>24</sup> Εἶναι ἐπίσης πιθανὸ ὅτι οἱ ἀναθηματικοὶ θρόνοι ἀποτελοῦσαν ὁμοιώματα τῶν καθισμάτων τῶν γερόντων στὸ χῶρο συνεδριάσεων τῆς γερουσίας.<sup>25</sup> Χαρακτηριστικὸ ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴ σημασία τοῦ καθίσματος στὴν σπαρτιατικὴ πολιτεία εἶναι καὶ τὸ σχετικὸ χωρίο τοῦ Πλουτάρχου (*Κλεομένης* 10) σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Κλεομένης ἀφαίρεσε ἀπὸ τοὺς ἐφόρους τοὺς δίφρους κατὰ τὴ διάρκεια τῶν πολιτικῶν του μεταρρυθμίσεων: ὁ δ' οὖν Κλεομένης ἡμέρας γενομένης προέγραψεν ὀγδοήκοντα τῶν πολιτῶν, οὓς ἔδει μεταστῆναι, καὶ τοὺς δίφρους ἀνείλε τῶν ἐφόρων πλὴν ἑνός, ἐν ᾧ καθήμενος ἔμελλεν αὐτὸς χρηματίζειν. Στὸν ἴδιο τὸν Κλεομένη ἀποδίδεται ἄλλωστε καὶ ἡ ἀνάθεση θρόνου (Μ.Σ. ἀριθ. 145), ποὺ φέρει τὴν ἐπιγραφή *IG V1, 458*: [Κλεομένης καὶ Εὐκλείδης] ἐγ μι[ᾶ]ς μα[τ]ρ[ός | τ]ε καὶ ἑνὸς πατρός, μὲ ἀφορμὴ τὴν ἀνακήρυξη τοῦ ἀδελφοῦ του Εὐκλείδα ὡς βασιλέα,<sup>26</sup> ποὺ ὑποδηλώνει τὸν παραμερισμὸ τοῦ δεύτερου βασιλικοῦ γένους τῆς Σπάρτης. Λόγω τῆς ἀποσπασματικῆς ὁμως διατήρησης τῆς τελευταίας ἐπιγραφῆς, δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκλεισθεῖ ἡ πιθανότητα ὅτι καὶ ὁ θρόνος αὐτὸς ἦταν ἀνάθημα δύο ἀδελφῶν γερόντων καὶ ὄχι τοῦ βασιλέως Κλεομένου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του.<sup>27</sup>

Ὡς πρὸς τὴ χρονολόγηση τῶν μνημείων θὰ πρέπει νὰ ἀναφερθεῖ ὅτι ὅλα τὰ μέχρι σήμερα σωζόμενα παραδείγματα χρονολογοῦνται στὸν 4ο καὶ τὸν 3ο αἰ. π.Χ.<sup>28</sup> Τὸ ἀρχαιότερο μνημεῖο τῆς σειρᾶς φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ ἀνάθημα τοῦ Ἴπανσίδα, τὸ ὁποῖο ἡ Κουρίνου χρονολογεῖ στὸ α' τέταρτο τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.<sup>29</sup> Στὸν 4ο αἰ. π.Χ. ἀνήκουν ἐπίσης τὸ ἀνάθημα τοῦ Νικοσθενίδα (*IG V1, 1317*), τὸ ἀνάθημα στὸν Ἀπόλλωνα Δελφίδιο (*IG V1, 221*) καὶ τὸ ἀνάθημα στὸν Ἀμυκλαῖο Ἀπόλλωνα (*SEG 1, 87*). Τὰ ὑπόλοιπα ἀνάθηματα μποροῦν λόγω τοῦ τύπου τῶν γραμμάτων τους νὰ χρονολογηθοῦν στὸν 3ο αἰ. π.Χ., ἐνῶ τὸ ὑστερότερο ἀπὸ τὰ μέχρι σήμερα

24. Γιὰ τὸ συμβολισμὸ τοῦ κενοῦ θρόνου κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, βλ. C. Picard, *Le trône vide d' Alexandre dans la cérémonie de Cyinda et le culte du trône vide à travers le monde Gréco-Romain, Cahiers Archéologiques 7* (1954) 1-17. Πρόσκληση γιὰ θεϊκὴ ἐπιφάνεια θεωρεῖ ἡ Salapata τὴν ἀνάθεση θρόνου στὸ ἱερὸ τῆς Ἀλεξάνδρας (*SEG 24, 281*), ὅπως καὶ τὴν ἀνάθεση τοῦ θρόνου στὴν Ἀλέα (*SEG 46, 400*), βλ. Gina Salapata, *Myth into Cult: Alexandra/ Kassandra in Lakonia* στὸ *V. B. Gorman and E. W. Robinson (eds.) Oikistes. Studies in constitutions, colonies, and military power in the ancient world, offered in honor of A. J. Graham*, Leiden-Boston-Köln 2002, 148.

25. Δὲν γνωρίζουμε ἂν τὰ πραγματικὰ καθίσματα στὸ χῶρο τῶν συνεδριάσεων τῆς γερουσίας ἦταν ξύλινα ἢ λίθινα. Στὴν περίπτωση λιθίνων καθισμάτων καὶ ἂν ὑποθεθεῖ ὅτι τὰ ὁμοιώματά τους, ποὺ εἶχαν ἀδρὰ ἐπεξεργασμένη τὴν ὀπίσθια πλευρά, ἦταν πιστὰ ἀντίγραφα, θὰ μπορούσε νὰ ὑποστηριχθεῖ ὅτι τὰ πρωτότυπα ἦταν τοποθετημένα ἔμπροσθεν τῶν τοίχων τοῦ χώρου.

26. Βλ. Πλουτ. *Κλεομ.* 11: ὁμως δὲ τὸ τῆς μοναρχίας ὄνομα παραμυθούμενος ἀπέδειξε μεθ' ἑαυτοῦ βασιλέα τὸν ἀδελφὸν Εὐκλείδαν. καὶ τότε μόνον Σπαρτιάταις ἐκ μιᾶς οἰκίας συνέβη δύο σχεῖν βασιλέας.

27. Τὴν παρατήρηση ὀφείλω στὸν καθηγητὴ G. Shipley, τὸν ὁποῖο εὐχαριστῶ θερμᾶ.

28. Στὴν εὐρύτερη κατηγορία τῶν ἀναθέσεων ἀρχόντων καὶ ὄχι στίς ἀναθέσεις μὲ ἀφορμὴ τὴν ἀνάδειξη στὴ γεροντεία ἐντάσσεται ἡ ὑστερότερη χρονολογικὰ τριάδα τῶν θρόνων, ποὺ ἀνέθεσε ὁ Σοιζιάδης στὸ ἱερὸ τῆς Ἀρτέμιδος Ὀρθείας, γιὰ τὴν ὁποία βλ. A. M. Woodward, *Inscriptions from the sanctuary of Orthia, BSA 14* (1907-1908) 103-105, ἀρ. 1· R. M. Dawkins, *Artemis Orthia; The history of the sanctuary, BSA 16* (1909-1910) 43-44· *IG V1, 254*· A. M. Woodward, *Inscriptions* στὸ R. M. Dawkins (ed.), *The sanctuary of Artemis Orthia at Sparta*, The Society for the promotion of Hellenic Studies Supplementary Paper 3, London 1929, 355, ἀριθ. 141. Σὲ ἀνάλογη ἀνάθεση ἄρχοντος ἑνὸς πολλαπλοῦ καθίσματος μπορεῖ ἐπίσης νὰ ἀποδοθεῖ τὸ μικρὸ θραῦσμα Μ. Σπάρτης ἀριθ. 6313 (σῶζ. ὕψ. 0,275μ., σῶζ. πλ. 0,225μ., πᾶχ. 0,11μ., ὕψ. γρ. 0,021μ.), ποὺ διασώζει τὴν ἔνωση δύο ἐρεισίωτων μὲ ἀετωματικὲς ἀπολήξεις καὶ τὴν πολὺ ἀποσπασματικὰ σωζόμενη ἐπιγραφή [- - -] | γ[εροντεύσας? - -] | ἐ[πί? - -] | ΔΑ[- -] | ἀν[έθηκεν?].

29. Κουρίνου-Πίκουλα, Μνᾶμα γεροντείας, ὁ.π., 263-265 καὶ τῆς ἰδίας, *Σπάρτη*, 160-161.

σωζόμενα μνημεία είναι τὸ ἀνάθημα τοῦ Βαναξέως στὸ ἱερὸ τῆς Ἀλεξάνδρας-Κασσάνδρας (*SEG* 24, 281), τὸ ὁποῖο ἀπὸ τὸν τύπο τῶν γραμμάτων (βλ. Α με καμπυλούμενη τὴν ὀριζόντια κεραία, Σ, Ω) μπορεῖ νὰ χρονολογηθεῖ στὴν περίοδο ἀπὸ τὸ β' ἡμισυ τοῦ 3ου αἰ. π.Χ. ἕως τὸ α' ἡμισυ τοῦ 2ου αἰ. π.Χ. καὶ ὄχι στὸν 1ο αἰ. π.Χ.-1ο αἰ. μ.Χ., ὅπως ὑποστηριζόταν μέχρι σήμερα.<sup>30</sup> Θεωρῶ μάλιστα πιθανότερη τὴ χρονολόγησι τοῦ μνημείου στὸ γ' τέταρτο τοῦ 3ου αἰ. π.Χ., πρὶν δηλαδὴ τὶς πολιτειακὲς μεταβολὲς τοῦ Κλεομένου τοῦ Γ', ὁ ὁποῖος, σύμφωνα μὲ τὸν Πausanία (II, 9.1), θέσπισε τὴν ἀρχὴ τῶν πατρονόμων μὲ σκοπὸ τὴν ἀντικατάστασι τῆς ἀρχῆς τῶν γερόντων ἢ τουλάχιστον τὴ μείωσι τῆς ἐξουσίας τους στὸ πλαίσιο τῆς μεταρρυθμιστικῆς πολιτικῆς του,<sup>31</sup> στὴν ὁποία συμπεριλαμβάνονταν ἀκόμα ἡ κατάργησι τῶν ἐφόρων καὶ ὁ παραμερισμὸς τοῦ δευτέρου βασιλικοῦ γένους τῆς Σπάρτης: ...καὶ τὸ κράτος τῆς γερουσίας καταλύσας πατρονόμους τῶ λόγῳ κατέστησεν ἀντ' αὐτῶν.

---

30. Γιὰ τὴ χρονολόγησι στὸν 1ο αἰ. π.Χ.-1ο αἰ. μ.Χ. βλ. Ἄ. Σ. Δεληβορριάς, Εἰδήσεις ἐκ Σπάρτης, *AAA* 1 (1968) 44-45· *SEG* 24, 281· G. Daux, *Chronique des fouilles 1967*, *BCH* 92 (1968) 817 (1ος αἰ. π.Χ.)· Κουρίνου-Πίκουλα, Μνᾶμα γεροντείας, ὄ.π., 265, καὶ τῆς ἰδίας, *Σπάρτη*, 162· Salapata, ὄ.π. (σημ. 24), 143.

31. Γιὰ τὴ μεταρρυθμιστικὴ πολιτικὴ τοῦ Κλεομένου στὸ πολιτειακὸ ἐπίπεδο βλ. P. Cartledge and A. Spawforth, *Hellenistic and Roman Sparta. A tale of two cities*, London-New York 1989, 51-52.

Ἀναθηματικοὶ θρόνοι γερόντων



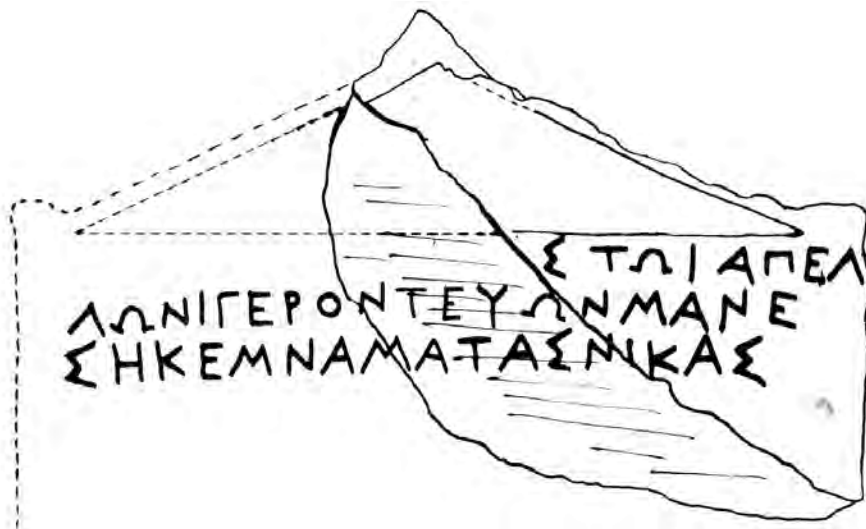
Εἰκ. 1. Τὸ ἀνάθημα τοῦ Χαλκιδέως (Συλλογὴ Μυστρᾶ)



Εἰκ. 2. Τὸ ἀνάθημα τοῦ Λεάνακτος (Μ.Σ. ἀρ. 14500)



Εικ. 3. Ανάθημα γεροντεύοντος στον Αμυκλαίο Απόλλωνα (Μ.Σ. ἀρ. 938)



Εικ. 4. Μ.Σ. ἀρ. 938: οί προτεινόμενες συμπληρώσεις





Εἰκ. 5. Ἀνάθημα τοῦ γεροντεύοντος Αἰνησίδα (Μ.Σ. ἀρ. 2775)



Εἰκ. 6. Ἀνάθημα γεροντεύοντος στὸν Ἀπόλλωνα Δελφίδιο (Μ.Σ. ἀρ. 404)



Εικ. 7. Ὁ θρόνος τοῦ Βαναξέως (Μ.Σ. ἀρ. 10994)